

A barátommal kiléptünk az irodaház kapuján, átvágtunk az úttesten és a Batthyány-emlékmécsesenél a Spartacusban kávéztunk, füstszűrős Szimfóniát szívunk hozzá. A szinkrontolmácsos filmnézéstől zsongott a fejem, ha el-

62 Kakuk Tamás

A MAGÁNY ÖRÖK RAGYOGÁSA

Keszthelyi Rezső:

Magányt ragyogni

menekültem a vetítőte-
remből, az otthontalan
nagyvárosban megfogha-
tatlan félelem bujkált
bennem. A barátommal
való találkozás volt a szilárd pont, ilyenkor nem
éreztem a szorítást, ami
kitartott, míg nem száll-
tam fel a hazafelé tartó
esti gyorsra. A presszóból

elkísértem a barátomat a kiadóba, ahol első kötetének szerkesztője várta, ez volt egyetlen személyes találkozásom Keszthelyi Rezsővel. A barátomnak jó barátja lett a költő, aki rengeteg pályatárs kötetét szerkesztette, a barátom sokra tartotta, soha nem mulasztotta el ajánlani a könyveit nekem. A barátom, Györe Balázs, tizenhét évvel később ezt írta saját regényében: „Ezerkilencszáznyolcvanegy tavaszán kettesben bandukoltunk a Váci utcában Keszthelyi Rezsővel. A Magvető Könyvkiadóból kísértem haza a barátomat. Szerkesztőként dolgozott. Jóban lettünk. Tetszetek neki a verseim. Ismeretlenül állítottam be hozzá a kiadóba. Egyszer már visszautasítottak. Összebarátkoztunk. Rezső a közelben lakott, a Petőfi Sándor utcában. Azt mondtam neki (miközben rágyújtott és megigazította a vállán a táska szíját): »Úgy érzem, mintha véget ért volna az életem. Mintha befejeztem volna. Nincs tovább.« Harminc éves voltam. A feleségem gyereket várt. Keszthelyi Rezső nem mondott semmit.”

A könyvborító barnított fotóján a barátom, a barátom felesége és a barátom barátja ül a balatoni nyaraló konyhájában, a linóleumpadlóra terített újságpapíron a barátom barátja hajnali horgászatának zsákmánya, egy keszeg és a békés pontyfélek családjába tartozó, mégis ragadozó balin. Ha kivágjuk ezt a képrészletet, majdnem Derkovits szikár *Halas csendéletét* látjuk, de ez *a valóságban is létezett*. Mint ahogy a barátom könyvéből idézett telefonbeszélgetés, ami közelebb vihet a 2016-ban elhunyt Keszthelyi Rezső *Magányt ragyogni* címmel kötetbe gyűjtött életművének verseihez, prózáihoz. „Próbálok belevetni magam a barátom mondataiba. »Egész testtel belevetni magunkat a mondatokba: az írás az élettal egyenrangú cselekvés.« Egyenrangú? Egyenlő? »A valóságnak nincs mása« – mondja a barátom, alig érthetően. Alig értem. Épp hogy megértem a szavait. »De az írás is valóság.« Hogyan őrizhetném meg? Mennyi időre van szükségem, hogy megértsem az

életrajzomat? »Közlésigényem igen csekély: egyáltalán nem jellemző írói vonás.«

Keszthelyi Rezső művei elmélyült időt követelnek, mert a szövegek értelmezésekor könnyen lepattan a figyelem a bazalt szilárdságúra ki-munkált sorokról. A titkok ott rejtőznek a szavak struktúrájában, amelyek önállóan könnyen felfoghatók, de összefüggéseik, üzeneteik új viszonyrendszerét türelmesen kell megfejteni. Ha Keszthelyit olvasunk, eszünkbe juthat a sokszor és sok helyen látott Heidegger-idézet: „a nyelv a lét háza”, de vajon bejuthatunk-e a házba, betekinthetünk-e a szobákba, de legalább a kertbe, ami az életműben a kezdő- és a végpontot jelöli *A vonalak kertjétől az Emlék Kertig*. „Emlékeimen nem másít / sem a múlt, / se, ha lesz jövő – / lépten-nyomon túsul / ejt / a belőlem fakadó / majd belém temetkező / idő.” (*Lefolyás*) Érzésem szerint ez a Keszthelyi-vers is olyan végtelenbe feszített gondolat, mint a két kötet közé kihúzható életműszál. Ez a világlátás nyer értelmezést a Józsa Márta által a *Literán* felidézett mondataiban: „Én a mulandóságot becsülöm nagyra, nekem fontos. [...] Az örökkévalóság az egy mozdulatlan, merev valami. Mulandóság nélkül nincs élet.” Ebből feltételezhetjük, hogy Keszthelyi a nyelvre lefordítható önazonosságot kereste költészetében, a már-már tökéletességet meghaladni kívánó íráshoz való viszonytal, erkölcsi magatartással. Önmaga jelenségek mögötti szívós kutatása igazítható Gadamer azon megállapításához, miszerint a művészet „az ember önmegértéseként szolgál”.

Beszédes kötetcímmel, *A vonalak kertjéhez* képest tizenhét évvel később, 1986-ban jelent meg a *Katalekták*, a kedvelt szerzők és saját *szövegtöredékeinek* gyűjteménye, a költői lét helymeghatározásaival, a valóság törött cserepeivel: „ragaszkodni / a várakozás / lehetséges helyeihez: / dália és tomaji sírkeresztek között / hisztérikusan mozdulatlan tó / és préház és lepkék és rómaiak”. A moccsatlanság és cselekvésnélküliség eseménytelensége teremti meg Keszthelyi sajátos versvilágát, ennek példája a csiga-motívum, az ebből eredő csiga-versek, melyekből a költői nyelv és létállapot zártságát érezhetjük: „kinéz a homályba / lobog a gyertyák jajszava” (*A csiga nyugalma*). A törekeny héjjal védett világban „még reszketés előtt / forgatták ki szájából a szavak / a lehelet aranyrögét / átfúj / lelkén a vér / egy bagoly ereszkedik / alá a holddal / nincs hasonlata a testnek / a mozdulatlanság küszöbén” (*A csiga útja*). A négy év múlva kiadott *Aszimptot* (1990) szerelmi párbeszéde a szabad versek nyitottságában áramlik, a címben rögzített matematikai tétel elnevezésének szorongásával, a nem egybeeső, nem egyező, a végtelenből közelítő vonalak egymást elkerülő sorsával. Ez a láthatatlan aggodalom sűrűsödik össze a versfolyam záró soraiban: „ahogyan nincs / itt, ami már megtörtént velünk,

és nincs itt, ami lesz, / és most annyira eljutunk magunkkal, hogy nincs más / élni, és ilyenkor van, amit élünk, és magunkban lenni / egymással, és már ennek sem lehet mondani.”

A létezés megmagyarázhatatlan hiányai sugároznak a *Római* 64 *nulla* (1999) gondosan megmunkált, a tenger csiszolta kavicsokhoz hasonló, római számokkal jelölt verseiből. Kötetbe rendezésük nem követte a számozás egymásutánját, a szövegek utólagos értelmezése alakította, a *Katalekták*hoz hasonlóan fontos a cím üzenete, a római számrendszerben nem létezik nulla. A tengeri sziget háza, annak kertje a versek születésének helyszíne: „a szél szikrázása engem / mutogat, murvapor is ugyanígy, és / a fűszálárnyék, a zsalurés és a neszezés, a / füsttűnés és a madárcsönd, ahogy át- / üt az éjszakán, minden- / mind nélkülem van, ami én.” (XXIV) A prózaversként megközelíthető költemények, ahogy a korábbi kötetben, az *Aszimptot*ban is, nyitást jelentenek egy másik nyelvi mező felé, de megőrzik Keszthelyi filozófiai világlátását, költői eszköztárának jellemző jegyeit: „az egyik ablakunkban kanadai / gyöngyvirág, ötszárú és rózsaszín-lilás; / állapottény, és lengedez, és még nőni fog / szín- és emlékteste is; átveszem létét, és / majd visszaadom” (XIII). Ez a lírai világvég teljeseedik tovább a *Hasonmások*ban (2005). Kevésbé rejtőzködő pillanataiban megmutatja magát a mélységet, melynek vonzásával küszködik a válaszokat kereső, a lét ellentmondásaival szembenéző ember: „Ne tagadd ki otthonodból a halált, hisz’ ő is él, amíg élsz.” Keszthelyi ebben a kötetében is annak a bonyolult lírai tájnak az utazója, mint korábban, melynek tapasztalatait gránitkemény versekben foglalja össze. Örök kérdése, hol keressük, és hol találjuk meg válaszainkat, amelyeket csak körülírni tudunk: „És csak párolog, / párolog a kövek vére, amíg hasához / tapasztja a tenger súlyát, / mindig méretébe fogadva / a hullámokat és az emelkedő / horizont kivehetetlen hátterét.” (*Négy részlet*) Keszthelyi Rezső életműválogatása, az *Emlék Kert* (2015) költészetének esszenciája, lehetőséget nyújt arra, hogy megtaláljuk azokat a verseket, melyeknek sugárzása világító árboclámpákat idéz a tenger nyílt vizén.

Báthori Csaba a *Magányt ragyogni* kitérő zárótanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy már 1986-tól „az életműben megindul egy – több kötetten át különböző módon elfészelt – filozofikus kispróza műfajsorozat.” A *Kispróza* szövegei a lírai művekből nőttek ki, terebélyesedtek. A kiindulási, meditációs terep a költő életének részévé vált tengerparti táj, azzal a megkötéssel, hogy „Az emlékek nem következetesek, nincs bennük összefüggés” (*Ősszel*). És ne feledjük a Keszthelyi-életmű meghatározó kertmetaforáját, melynek most már tárgyiasult formája a sziget házának udvarán saját kezűleg megépített három parányi kert. A kerítés kőfalaival látszólag elzárva a külvilágtól, de mégis a képzelet szabadságának magányával: „A magány régebbi,

mint az ember; viszonyai, szenvedélyei, vonzalmai nem emberekhez, hanem növényekhez, kövekhez, patakokhoz, madarakhoz kötik; sőt, mintha nem is lenne kapcsolat, csak magány.” (Macska)

A világ koncentrált külső szemlélésével az író eljut a belső felismeréséig, ahol már megtörténik a határátlépés a létezés egy másik dimenziója felé, hogy a leírt szavakban, mondatokban szülessen újra, mert ahogy Pilinszky megfogalmazza: „A művészet ambíciója nem más, mint a tényektől eljutni a valóságig.” Ezt érhetjük tetten az *Öntalálkozó* (2010) mulandóság és öröklét kételyhullámaival küzdő párbeszédés szövegében. A prózai mű vendégszövegeivel fölfogható esszéregényként, mindazokkal a stílusjegyekkel, melyek Keszthelyi lírikusként is jellemzik, a váratlan elhallgatásokkal, a szavak cserepekre törő értelmezésével, a mélység és magasság között feszülő gondolatisággal. „Előttem a tenger homályló virrasztása, akkora, amekkorába nem fészkelhet még a legcsodálatosabb csodával teli földi égi álom sem. Sejtelmes se lehet, mi történik, és mi múlik el itt, most és majd, mindössze érzem, anélkül, hogy az érzés megnyilvánulna bennem: megítélhetetlen anyagmaradékban fogy, ami maradék még.” (Fekete Sas, Bp., 2018)

Új Forrás 2019/4 – Kakuk Tamás: A magány örök ragyogása
Keszthelyi Rezső: Magányt ragyogni

